

Vadász Márk

Harc Kandahárért

Afganisztánnal kapcsolatban az elmúlt években nem az átütő sikerekről lehetett beszámolni. Az ország területén a tálib befolyás az évek alatt nem csökkent, sőt a fegyveres ellenállók egyre több olyan északi tartományban is megjelentek, ahol korábban nem volt jelentős a támogatottságuk. Ez a tény arra készítette az afganisztáni rendezésben érintett feleket, hogy átértékeljék a felkelők ellen alkalmazott eddigi tevékenységüket. Az új elképzelés egyik alapkonceptiója az volt, hogy a tálib mozgalmat annyira meg kell gyengíteni, hogy ne az egész ország területén jelentsenek fenyegetést. Hogy ezt elérjék, a hagyományosan tálib „belső” területek, a „tálib hátszág” elleni műveleteket terveztek, elsősorban Helmand és Kandahár tartományra összpontosítva. Az alábbi írás a már rendelkezésre álló szükséges információk alapján fogalmaz meg néhány következtetést e műveletek eredményességéről és tapasztalatairól.

Több fontos változás is bekövetkezett a nemzetközi műveletekben 2010-ben, amelyek célja egységesen az ellenálló erők meggyengítése és visszaszorítása, az afgán kormány helyzetének megszilárdítása és megerősítése volt. Többek között megérkezett a Barack Obama amerikai elnök által a 2009 végén beharangozott csapaterősítés, amely éppen ezért elsősorban a déli területekre irányult. Stanley McChrystal tábornok után 2010. július 1-jén David Petraeus tábornok került az Afganisztánban szolgáló ISAF-erők és az amerikai csapatok élére. Hamid Karzai afgán elnökkel folytatott rendszeresen találkozási során sikerült meggyőznie az elnököt, hogy a déli területeken a biztonság megteremtése és a tálib felkelők elleni harc egyik hatékony eszköze lehet, ha megengedik a törzsi és a helyi vezetőknek milíciák toborzását és fenntartását. (Karzai elnök vonakodása nem alaptalan. A szovjet csapatok ki-

vonulása után felemelkedő hadurak hasonló elvek és minták alapján szervezett fegyveres törzsi csapatai döntötték meg a központi kormányzatot az 1990-es évek elején.) Petraeus ezt követően – saját iraki tapasztalataira is építve – elkezdte az ország déli részén folyó műveleteket a saját képére formálni, és keményebb fellépést ígért a tálib felkelők ellen.

A tavaszi hadművelet

2010 februárjában, még McChrystal tábornok irányítása alatt, az ISAF afgán csapatokkal karöltve a Mustarak-hadművelet keretében csapást mért a Helmand tartomány északi részén fekvő Mardzsa városára és Laskargáh körzetére, melyek a tálib felkelés és a kábítószer-termelés köztudottan erős bástyái voltak. A művelet fő jellemzőjének tekinthetjük, hogy a katonai

eszközök mellett ugyanolyan hangsúlyosan szerepeltek a civil megoldások is, mint például a helyi és nemzetközi segítség-szervezetekkel és más fejlesztési szervezetekkel való szoros együttműködés, valamint a központi kormányzati hatalom tevékenységének segítése. A hadművelet részsikert hozott: a területet a koalíciós erők elfoglalták és megtisztították a felkelőktől, és a kábítószer vagy házilagos készítésű (rögtönzött) robbanószerek (IED) előállításra berendezett helységeket, raktárakat felszámolták.

A lakosság viszont nem várta tárt karokkal a csapatokat, a sok nélkülözés és az elszennvedett civil veszteségek elkeseredetté és indulatossá tették a helyieket. A nagy gonddal tervezett azonnali segítségosztások, a menekültek elhelyezése és ellátása rendkívül nehezen és sok hiánysággal ment végbe. Nem tudták elkerülni, hogy civil áldozatai legyenek a fegyveres összecsapásoknak, sőt a tálib felkelők több esetben csak visszavonultak, és később fegyveres támadásokkal zaklatták a helyieket és a koalíciós erőket. Több hétbe, majd hónapba telt, mire ezeket a fegyvereseket véglegesen kiszorították a területről. Csak nagyon lassan sikerült megnyerni a lakosság támogatását, megszerezni a koalíciós erők és az afgán kormányzat iránti bizalmat. Nyár végén lehetett arról beszélni, hogy az ISAF-ot illetően mérhető változás állt be a helyiek véleményében. (Helmand tartományban akkor a megkérdezettek 44 százaléka fogadta kedvezően a katonai beavatkozást, míg a térségben zajló műveletek előtt ez az arány csak 21 százalék volt.)

Pedig a művelet azt volt hivatott demonstrálni, hogy az ISAF nemcsak a fegyvereit használva tud sikereket elérni, hanem képes megnyerni a helyi lakosság támogatását úgy, hogy a tálib felkelők felett

győzelmet arat, ezzel párhuzamosan a helyieknek biztonságot nyújt, alapvető segélyeket (élelmiszer, ivóvíz, orvosi ellátás) képes biztosítani, felkészült a harcok elől menekülők fogadására és ellátására, majd segíti a visszatelepülésüket. Ezzel összhangban az afgán kormányzat kiépíti helyi jelenlétét, kormánytisztviselőket küld a településekre, és ellátja közigazgatási funkcióit. Mindezek mellett a műveletben hangsúlyos szerepet kapott a kábítószer-termesztés és -kereskedelem elleni fellépés, kezdve a mákföldek felszámolásától egészen az ópium-előállító üzemek, raktárak és elosztó központok felszámolásáig. Ez utóbbi a helyiekben szintén csak ellenérzéseket szült. A vidék lakossága jobbra mezőgazdaságból próbál megélni, és a legjövedelmezőbb termény az ópiummák, így a megművelt földek túlnyomó részén ezt termesztették. A térségben indított kábítószer-ellenes akciók viszont alapvető létfeltételeiktől fosztották meg a földműveseket, mivel az akció éppen „aratás” előtt zajlott le, így a cserébe felajánlott kárpótlás vagy vetőmag és műtrágya érthetően nem nyerte meg a „szíveket és az elméket”. Összességében a Mustarak-hadműveletben a hangsúly a civil lakosság védelmén és támogatásuk megnyerésén volt, ezért a katonai erő felhasználását korlátozták a civil eszközök javára. Az elért katonai sikereket azonban ennek ellenére sem tudták kiaknázni.

A következő lépés

Az ISAF részéről is levonták a következtetéseket: a fél siker miatt bizonytalan időre elhalasztották az amúgy tavasszal indítandó, hasonlóan nagyszabású műveletet Kandahár térsége ellen. Részben csalódtak abban, hogy a rendkívül gondos terve-

zés ellenére a művelet kivitelezésekor a civil válságkezelési megoldások végrehajtása során sok hiányosságra derült fény, részben a tervek újragondolása közepette váltották le McChrystal tábornokot. A tervezett támadás elhalasztásában közrejátszott az is, hogy a helyi törzsi előljárók és kormányzati tisztviselők heves ellenérzésüket fejezték ki a civil áldozatok várható magas száma miatt.

A nyár folyamán a déli tartományok továbbra is az ország legveszélyesebb területeinek számítottak. A tavaszi koalíciós offenzívára válaszul a tálib felkelők igyekeztek a lehető legtöbb veszteséget okozni az ISAF-csapatoknak a térségben, sőt fegyveres támadásaikat az ország más, eddig biztonságosabbnak vélt területeire is kiterjesztették. Eközben az ISAF afgán kormánycsapatokkal együtt igyekezett a jelenlétét azzal nyomatékosítani Helmand és Kandahár tartományban, hogy sok kisebb szabású katonai művelet során minél több helyi felkelő vezetőt és harcost próbált kézre keríteni. Nyár végére sejthető volt, hogy nem lehet sokáig halogatni a támadást.

A hadműveletet a Kandahár várost környező három, a Zhari, Panjwai és az Arghandab folyó mentén lévő körzetre tervezték. Zharit tartották az afganisztáni tálib mozgalom szellemi szülőföldjének és valós hátszágának. Az Arghandab folyó völgye az öntözőcsatornákkal és gyümölcsültetvényekkel átszabdalt terepe miatt került a listára: kiváló búvóhelyek, valamint lesállásra, rajtaütésre alkalmas magányos épületcsoportok és ligetek jellemzik. Az amerikai csapatok térségbeli veszteségeik jelentős részét itt szenvedték el. Végül az oly régóta várt művelet kezdetét, amit *Operation Dragon Strike*-nak, Sárkánycsapás-hadműveletnek kereszteltek el, 2010. szeptember 27-én jelentették be.

A Sárkánycsapás-hadművelet

A hadműveletben amerikai részről a 101. légideszant-hadosztály egységei vettek részt kanadai és afgán csapatokkal karöltve. Ellentétben a Mustarak-hadművelettel, a mostani kevesebb sajtónyilvánosságot és reflektorfényt kapott. Rövid sajtótájékoztató keretében Josef Blotz német tábornok, NATO-szövívő kemény harcokat ígért, a szárazföldi csapatok mellett légi erő bevetésével.

A hadművelet elsődleges célja az volt, hogy a már említett három körzetben a tálib jelenlétet gyengítsék, vagy harcokban felszámolják, ezáltal enyhítsék az utóbbi években Kandahár városára nehezedő nyomást, s ezzel a térségbe Pakisztán felől érkező utánpótlási útvonalakat is biztonságosabbá tegyék az ISAF-erők számára. Az elgondolás további eleme az volt, hogy katonailag is gyengítsék a tálib ellenállást, mégpedig éppen a tálib mozgalom központjában. A másik fő célkitűzés az volt, hogy a pastu lakosságról leválasszák a tálib mozgalmat, és az afgán kormányzati hatalmat kiterjesszék ezekre a területekre. Mindezt úgy kellett elérni, hogy a civil lakosság védelme ismét prioritást élvezzen.

A művelet lefolyásáról kevés információ látott napvilágot. 2010 októbere és november folyamán a koalíciós csapatok felszámolták a felkelők ellenállását. A harcok során próbálták elkerülni, hogy a tálib harcosok egyszerűen eltűnjenek, és más tartományokba szivárognak át, ezért igyekeztek minden ellenállási gócpontot bekeríteni és megsemmisíteni. Az ellenállás leküzdése után következett a terület ellenőrzése és birtokba vétele. Ennek érdekében a koalíciós csapatok eddig ritkán látott szisztematikus gondossággal próbálták aknáktól mentesíteni a területet, és lerombolni minden olyan épületet, amit eddig a felkelők

A felkelők által hátrahagyott házak, búvóhelyek a legtöbb esetben alá voltak aknázva, „be voltak drótozva”, így hatástalanításuk sok időt vett volna igénybe, ezért egyszerűen felrobbantották az adott épületet. Ugyancsak lerombolták azokat a házakat, ahonnan rájuk lőttek. Az elaknásított területek mentesítésére kiváló eszköz állt rendelkezésükre: az aknamentesítő sortöltettel (*Mine-clearing Line Charge – MICLEIC*) utat lehet nyitni az aláaknázott területen, akár két-háromszáz méter hosszan és elég szélesen, hogy egy harcjármű elférjen. A töltetek azonban mindent megsemmisítenek, ami az útjukba kerül, legyen az ház, gyümölcsös kert, fészker vagy öntözőcsatorna.

használtak raktárnak, búvóhelynek vagy lesállásnak. A művelet decemberben a végéhez közeledett, a harcok elől nagy számban elmenekült helyi lakosság viszszerterhetett otthonába.

A művelet néhány fontos jellemzője

A legfontosabb jellemző az, hogy gyakorlatilag szakított a Mustarak-hadműveletben alkalmazott taktikával, miszerint a siker elérése szempontjából elsősorban a helyi lakosság megnyerése élvez prioritást.

Petraeus tábornok már a műveletek előtt is határozottan kiállt amellett, hogy a tálib felkelők elleni harcban a kemény katonai fellépésnek is helye van. (Ezt jól jellemzi, hogy a februári helmandi műveletek után a térségbe érkező amerikai tengerészgyalogos egységeknek megengedte, hogy M1 Abrams harckocsikat vessenek be a felkelők elleni harcokban.) Véleménye szerint a kemény katonai fellépés hamarabb megteremt a szükséges biztonsági környezetet a segélyezési és fejlesztési feladatokhoz és a kormányzati hatalom kiépítéséhez.

A határozott katonai fellépést jól jellemzi, hogy a koalíciós csapatok minden egyes házilag robbanószerkezetet, aknát, amit a műveleti területen találtak, hatástalanítottak. Ha máshogy nem, felrobbantották őket, nem kímélve a lakosság tulajdonát. A helyi lakosság panaszaira reagálva az érintett csapatok előjárója megerősítette, hogy csak olyan épületet robbantak le, amelyeknek a tulajdonosát nem tudták előkeríteni. Az IED-k elleni kemény fellépésnek az volt az előzménye, hogy a területen rendkívül nagyszámú „házi üzem” volt, ahol ezeket a robbanószerkezeteket készítették, és amelyek az amerikai csapatoknak érzékeny veszteségeket okoztak a közműltban.

Amerikai veszteségek Kandahárban és környékén

	Jan.	Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Júni.	Júli.	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.
2009	0	4	0	0	1	2	1	4	5	17	4	3
2010	4	5	6	3	0	6	14	10	11	5	10	8
Amerikai veszteségek Helmand tartományban												
2009	5	1	2	2	0	1	14	10	6	8	3	5
2010	11	16	8	4	18	17	13	18	10	20	10	16
Brit veszteségek Helmand tartományban												
2009	6	6	3	1	10	4	21	17	7	4	7	5
2010	5	8	10	2	6	14	14	4	3	4	1	2

Amerikai és brit veszteségek a térségben 2009 és 2010-ben. *Forrás: www.icasualties.org*

A februári művelettel ellentétben a harcokban a koalíciós csapatok előszeretettel kértek és kaptak légi vagy tüzérségi támogatást. Korábban McChrystal tábornok előnyben részesítette az éjszakai rajtaütéseket, mondván, hogy a katonai célokat, jelesül tálib vezetők vagy felkelők kiiktatását így is el lehet érni. Véleménye szerint a kisebb katonai jelenlét kevésbé ingerli a helyi lakosságot, és a felkelésellenes műveletekbe amúgy sem illeszkednek a tömeges légitámadások és az állandó katonai akciók. Az eredmény nem igazolta az elméletet, mivel a tálib befolyást nem sikerült jelentősen csökkenteni, és a lakosságon kívül még Hamid Karzai afgán elnök „nemtetszését” is sikerült kivívni az éjszakai rajtaütésekkel. Most ezek mellett ugyanolyan hangsúllyal szerepeltek a légitámadások és a robbanószerkek használata.

A nemzetközi erők és a helyi lakosság közötti viszonyban is többrétű változás állt be. A Sárkánycsapás-hadműveletben a fő hangsúly a biztonság gyors megteremtésén volt. A segítségnyújtó szervezetek, fejlesztésben érdekelt szervezetek, a lakosság ellátása szükséghelyzetben háttérbe szorult. Még az aknamentesítés következtében lerombolt házak, kertek utáni kártérítés is új rendszer szerint történt. A károsultakat nem rögtön kárpótolták, hanem egy igazolás kiadása után a körzetben felállított kor-

Voltak esetek, amikor a katonák felszólították a lakosokat, hogy mutassák meg hova telepítették a felkelők a robbanószerkezeteket, különben az egész falut le kell, hogy rombolják. Azt hozzá kell tenni, hogy ha elő is fordult ilyen kollektív büntetéssel való fenyegetés, az súlyosan ütközik a polgári lakosság háború idején való védelméről szóló 1949-es IV. genfi egyezmény rendelkezéseibe. Bár a hadműveletet 2010. december végén befejezettek tekintették, mindeddig nem érkezett bármilyen hír, hogy az egyezmény megsértéséért eljárást indítottak volna.

mányzati irodához irányították, mely fogadta a panaszokat, és jóváhagyta az igényt. Így a helyiek kénytelenek voltak a központi kormánnyal együttműködni, ami bevalottan a művelet fő célja volt. Hozzá kell tenni, hogy ennek a kártalanítási rendszernek a működése több kívánnivalót hagyott maga után. A kormányzati tisztviselő irodája általában egy biztonságos szövetséges bázison volt, és egy ember foglalkozott a panaszokkal. Az igénylést végül az amerikai civil-katonai kapcsolatokkal foglalkozó egységek összesítették, lista alapján megállapították az összeget, és végül kifizették. A rendszer azonban nem mentes a korrupciótól. Sok esetben a károsultak azért nem jutottak pénzhez, mert a kormánytisztviselők vagy helyi hatalmasságok lefőlőzték az összegeket. Az átlagos kártérítés 2500 dollárt tett ki, és az afgán kormányzat számítása szerint 2010 végéig benyújtott kárigények összege elérhette a 100 millió dollárt.

Mindennek ellenére a helyi lakosság szenvedése és elégedetlensége a helmandi művelettel összehasonlítva jóval kisebb volt. Ez főként azzal magyarázható, hogy a felderítés és a hírszerzés jobban működött, hatékonyabb csapásokat tudtak mérni a felkelőkre, ami kevesebb civil „járulékos veszteséggel” járt. Ami a legfontosabb, hogy a tartományi kormányzó, a törzsi vezetők is érdekelték voltak abban, hogy a tálib felkelőket elűzzék a térségből, mivel így több újjáépítési és fejlesztési forráshoz juthatnak majd. Ha voltak is árnyoldalai a helyi lakossággal való mostohább bánásmódnak, a biztonság, amit kemény eszközökkel megteremtettek és fenntartanak, számukra is biztonságot jelent. A tálibok a helyiekre is veszély jelentettek, és elűzésükkel ők is hasznot húzhatnak a koalíciós erők jelenlétéből. A térségben működő fejlesztéssel foglalkozó szerveze-

tek és a segítségnyújtó szervezetek munkatársai szintén biztonságosabb környezetben végezhetik munkájukat.

A 2010-es dél-afganisztáni műveletek értékelése

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a háború Afganisztánban, de legalábbis a déli országgrészben a végéhez közeledik. Több NATO-tagállam, amely eddig hathatós szerepet vállalt az ISAF erőfeszítéseiben, idő előtt bejelentett csapatkivonási dátumaival nehéz helyzetbe hozta legnagyobb NATO-szövetségét, az Egyesült Államokat. Őket is meg lehet érteni: az afganisztáni háború hazai társadalmi-politikai támogatása rendkívül lecsökkent, így nehéz helyzetbe kerültek a kormányok, és kénytelenek voltak bejelenteni céldátumukat a hazai közvélemény megnyugtatásá-

Az ISAF-ben közreműködő jelentősebb államok bejelentett kivonulási dátumai

USA	2011 nyarától
Nagy-Britannia	2011 és 2015 között teljes kivonulás
Franciaország	2011 folyamán elkezdődik
Németország	2011 végétől
Olaszország	2011 nyarától
Kanada	2011 júliusáig az összes harcoló alakulatot kivonják
Lengyelország	2012-től kivonják a harcoló alakulatokat
Spanyolország	2011 nyarától
Hollandia	2010-ben kivonult
Dánia	2011 és 2014 között kivonul
Norvégia	2011 és 2014 között kivonul
Belgium	2011 végétől
Ausztrália	2012 után
Új-Zéland	2011 áprilisától

ra. Mindezen túl Obama amerikai elnök is célul tűzte ki, hogy 2014-ben átadja az afgán kormánynak az ország feletti teljes ellenőrzést, a biztonság megteremtésének felelősségét.

Az átadási mechanizmus alapja, hogy meghatározott feltételek teljesüljenek (tehát ne az időpont legyen a döntő), az ISAF-erőket ne kivonják, hanem az Afgán Nemzeti Biztonsági Erők támogatását tegyék feladatukká. Ha a körülmények engedik, a nemzetközi erők katonai és civil képviselői fokozatosan áttérnek a közvetlen támogatásról a kiképzésre és tanácsadásra, majd a képességfejlesztésre, majd a biztonság, a kormányzás és a fejlesztés feladatait végül átadják a helyi szervezeteknek. A folyamatban a legnagyobb szerepet a tartományi újjáépítési csoportoknak szánják, amelyeknek a rendszerét megfelelően át fogják strukturálni, hogy jobban megfeleljenek a fejlesztési feladatoknak.

Ehhez azonban rendkívül sok teendőt kell elvégezni, többek között olyan politikai és biztonsági helyzetet kell teremteni, hogy a rendezésbe be lehessen vonni az erősen meggyengített és megegyezésre kész tálib vezetőket. A tálibok meggyengítését katonai erővel is el lehet érni, de az ISAF vezetése szeretné megtörni azt a láncolatot, hogy a katonai erő bevetésének negatív hatásaképpen a sérelmeket elszennvedett és elégedetlen lakosok sorából a tálibok új tagokat tudnak toborozni soraikba. Ennek érdekében a rendezésbe Petraeus javaslata szerint bevonják azokat a hadurakat, törzsi vezetőket, akik szintén szabadulnának a táliboktól. Félt azonban, hogy a tálibok meggyengítésével hatalmi vákuum keletkezik a hagyományosan őket támogató területeken, amelyeknek az ellenőrzéséért a kissé megerősödő hadurak és a még mindig gyenge központi kormányzat fog elkeseredett harcot vívni.

Az ISAF első lépcsőben a következő területeken adja át a biztonsági feladatokat az afgán kormánycsapatoknak:

- Bamiján tartomány
- Kabul, kivéve Szurobi körzet
- Pandzsír tartomány
- Herát városa (Herát tartomány)
- Laskargáh (Helmand tartomány)
- Mazari-Sarif (Balk tartomány)
- Mehtar Lam (Lagman tartomány)

A tálib felkelés leverése, vagy legalább befolyásuk jelentős visszaszorítása érdekében a jelenlegi ISAF-parancsnok szakított a felkeléssel szembeni tevékenység (*counter-insurgency* – COIN) eddig Afganisztánban alkalmazott módszereivel. Kemény és határozott fellépés jellemezte a 2010

őszén lezajlott műveletet, amelyben – elmentésben a februári helmandi művelettel – a prioritás a katonai erőn volt, visszaszorítva a civil válságkezelő képességeket. Petraeus tábornokot tartják az új évezred COIN-stratégiája atyjának, így ő megteheti, hogy változtat a hangsúlyokon. Egyik beosztottjának szavaival élve: „A felkelők elleni tevékenység nem jelentheti csak azt, hogy gabonával teli zsákokat osztogatunk. És nem azt jelenti, hogy nem robbanthatunk fel semmit, és nem ölhetjük meg azt, akit meg kell.” Habár a hadműveletet 2010 végén befejezték, a Kandahárért vívott harc nem ért véget. A helyi lakosság támogatásának megnyeréséért a küzdelem csak most kezdődik. ■

Felhasznált források

Operation Mostharak: Lesson Learned. ICOS, 2010. május:

http://www.icosgroup.net/documents/operation_moshtararak.pdf.

Afghanistan Transition: Missing Variables, ICOS, 2010. november:

http://www.icosgroup.net/documents/afghanistan_transition_missing_variables.pdf

Afghan campaign caused \$100 million damage: inquiry. *Reuters*, January 11, 2011.

U.S., Afghan forces begin battle for Kandahar. *Foxnews*, September 27, 2010.

Gen. David Petraeus says Afghanistan war strategy 'fundamental sound'. *The Washington Post*, August 16, 2010.

U.S. deploying heavily armoured battle tanks for first time in Afghan war. *The Washington Post*, November 19, 2010.

Tribe's deal with Afghan government offers chance of peace in southwest district. *The Washington Post*, January 5, 2011.

Operation Dragon Strike: Battle for Kandahar begins. *AOL News*, September 27, 2010.

U.S. Military bulldozes through Kandahar. *CBS News*, November 10, 2010.

Taliban Recede: Coalition or Winter's advance? *Time*, December 27, 2010.

American and Afghan troops begin combat for Kandahar. *The New York Times*, September 27, 2010.

Porter, Gareth: Kandahar gains came with „brutal” tactics:

<http://www.rawa.org/temp/runews/2010/12/21/kandahar-gains-came-with-brutal-tactics.html>.